

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Методичні вказівки до семінарських занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»
галузі знань 29 Міжнародні відносини
спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
денної та заочної форм навчання

Луцьк 2024

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н. ПОЛЩУК

Рекомендовано до видання вченою радою факультету бізнесу та права ЛНТУ, протокол №__ від «___» _____ 2024 року.

Голова вченої ради факультету бізнесу та права
_____ Л.Л. КОВАЛЬСЬКА

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри права ЛНТУ, протокол № _____ від « _____ » _____ 2024 року.

Завідувач кафедри права _____ В.В. АНЩУК

Укладач: _____ Н.Ю. ЩЕРБЮК, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права ЛНТУ.

Рецензент: _____ А.М. ЗЕМКО, кандидат юридичних наук, професор кафедри права ЛНТУ.

Відповідальна за випуск: _____ Н.Ю, ЩЕРБЮК, кандидат юридичних наук, доцент кафедри права ЛНТУ.

М58 **Міжнародне право** [Текст]: методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини денної та заочної форм навчання / уклад. Н.Ю.Щербюк. Луцьк : Луцький НТУ, 2024. 38 с.

Видання містить методичні вказівки до семінарських занять відповідно до діючої програми курсу «Міжнародне право», а також ситуаційні завдання і вказівки до їх вирішення, орієнтовний перелік питань до екзамену, нормативно-правові акти та спеціальну літературу.

ЗМІСТ

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО».....	4
ТЕМАТИКА І ПЛАН СЕМІАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	6
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ.....	14
СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ І ОБГОВОРЕННЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ.....	17
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ.....	25
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	28

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»

«Міжнародне право» є однією із навчальних дисциплін, предметом вивчення якої є закономірності розвитку, особливості міжнародних публічних і приватних відносин у умовах сучасності.

Нині значення дисципліни «Міжнародне право» особливо зростає, оскільки сучасний розвиток будь-яких держав, їх законодавства та практики його застосування неможливо уявити без їх постійних взаємовідносин між собою у різних сферах, без участі в діяльності тих чи інших міжнародних організацій. За своїм змістом міжнародне право виражає існуюче протиріччя між прагненнями міжнародного співтовариства загалом і бажанням окремих держав зміцнити свій суверенітет. Таким чином, головною метою та завданням міжнародного права є урегулювання необхідної взаємозалежності держав без порушення їх незалежності.

Мета вивчення дисципліни: ознайомлення студентів з особливостями, основними поняттями, інститутами та галузями сучасного міжнародного права; надання знань основних положень норм міжнародного права, які регулюють політичні, економічні, соціальні, гуманітарні та інші міжнародні відносини.

Завдання вивчення дисципліни. Основні завдання даного курсу полягають у формуванні у студентів: певних загальнотеоретичних знань про міжнародне публічне та приватне право; навичок роботи з міжнародними договорами, іншими міжнародними актами, справами міжнародних арбітражів; спроможності надавати оцінку сучасним міждержавним відносинам у світлі міжнародного права, особливо в контексті євроінтеграційних прагнень України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:** основні тенденції розвитку сучасного міжнародного права; основні компоненти міждержавної системи; джерела міжнародного публічного права; джерела міжнародного приватного права; основні принципи міжнародного права; особливості співвідношення міжнародного і національного права; загальну характеристику суб'єктів міжнародного права; галузі нормативного регулювання міжнародного права.

Вміти: користуватися міжнародно-правовими джерелами; застосовувати положення міжнародних договорів з участю України; тлумачити норми міжнародних договорів України з метою розв'язання спірних правових ситуацій, що виникають у процесі міжнародного спілкування; характеризувати національне законодавство з точки зору його відповідності міжнародному праву; визначати основні тенденції розвитку сучасного міжнародного права.

Комунікація: студенти повинні доносити до фахівців у сфері права і іншої аудиторії правничу інформацію, проблеми, що існують у правозастосовній діяльності, застосовувати власний досвід та аргументацію; збирати, інтерпретувати та застосовувати дані, отримані під час опанування дисципліни.

Відповідальність та автономія: студенти повинні бути спроможні формувати власні судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; мати здатність продовжувати навчання зі значним ступенем автономії.

«Міжнародне право» як навчальна дисципліна відрізняється від інших своєю складною термінологічною мовою, великим обсягом матеріалу, що підлягає вивченню. Це вимагає від студентів підвищеної уваги до його змісту та структури, поглиблення їх творчої активності та самостійності при засвоєнні основних розділів курсу.

Навчальний курс передбачає вивчення як теоретичних питань юридичного забезпечення міжнародних публічних і приватних відносин в цілому, так і окремих їх сфер, набуття практичних навичок роботи у роботі з національними і міжнародними нормативно-правовими актами, що регулюють зазначену групу суспільних відносин.

Дисципліна вивчається протягом одного семестру. Оволодіння знаннями відбувається у формі лекцій, семінарських занять, індивідуальних і групових консультацій для студентів, виконання студентами завдань.

Готуючись до семінарського заняття, студенти мають вивчити отриманий на лекції матеріал, опрацювати рекомендовану літературу (нормативні акти, підручники, посібники, статті і т.п.), які стосуються теми семінарського знання, зробити правовий аналіз ситуаційних завдань і підготуватися до обговорення питань семінару в аудиторії.

Семінарські заняття проводяться в різних формах: запитань і відповідей, «круглих столів», обговорення конкретних ситуацій, підготовки документів юридичного характеру, тестового опитування, експрес-опитування, аудиторних контрольних робіт, обговорення підготовлених рефератів тощо.

Виступи студентів з кожного конкретного питання, винесеного на семінарські заняття, повинні бути змістовними, базуватися на знанні нормативно-правових актів та рекомендованої навчальної літератури, містити особисті міркування із тематики, що розглядається, пропозиції щодо розв'язання конкретної проблеми.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	<u>Галузь знань</u> (шифр, найменування) 29 «Міжнародні відносини»	Статус дисципліни: <i>нормативна</i> Мова навчання: <i>українська</i>	
Кількість залікових модулів – 3	<u>Спеціальність</u> (шифр, найменування) 292 «Міжнародні економічні відносини»	Рік підготовки: 4-й Семестр: 7-й	
Кількість змістових модулів – 2	<u>Ступінь вищої освіти</u> – бакалавр	Лекції: 30 год. Практичні (семінарські, лабораторні) 15 год.	Лекції: 8 год. Практичні (семінарські, лабораторні) 6 год.
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: 75 год. в. т.ч. індивідуальна робота: -	Самостійна робота: 106 год. в. т.ч. індивідуальна робота: -
Тижневих годин – 8, з них аудиторних – 3		Вид підсумкового контролю – екзамен	

ТЕМАТИКА І ПЛАН СЕМІАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН		
	Лекції	Семінарські заняття	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика інститутів міжнародного права			
Тема 1. Правова інтеграція як основа євроінтеграції: основні поняття	1	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 2. Світова глобалізація	1	0,5	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 3. Міжнародне право: поняття і система	1	0,5	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 4. Норми, принципи та джерела міжнародного права	1	0,5	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Тема 5. Суб'єкти міжнародного права	1	0,5	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6,
Тема 6. Міжнародно-правове визнання і правонаступництво	2	1	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Тема 7. Територія у міжнародному праві	2	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8,
Тема 8. Міжнародні договори: сутність, порядок ратифікації і застосування. Імплементация норм міжнародних договорів.	2	1	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Тема 9 Право міжнародних організацій	2	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 10 Відповідальність у міжнародному праві	2	1	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Разом. Змістовий модуль 1	15	8	МО10
Змістовий модуль 2 Окремі галузі правового регулювання міжнародного права			
Тема 11. Право міжнародної безпеки	1	0,5	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 12. Мирні засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів	1	0,5	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 13. Право зовнішніх зносин	1	0,5	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 14. Міжнародне право захисту прав людини	1	0,5	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Тема 15. Міжнародно-правові аспекти громадянства	1	0,5	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6,
Тема 16. Міжнародн-правова регламентація збройних конфліктів	2	0,5	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2, МО6, МО4
Тема 17. Співробітництво держав у боротьбі із злочинністю	2	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 18. Міжнародне морське право	2	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 19. Міжнародне повітряне право	2	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6,
Тема 20. Міжнародне космічне право	2	1	МН1, МН2, МН3, МН4, МН5, МН6, МО2
Разом. Змістовий модуль 2	15	7	МО1
РАЗОМ:	30	15	ЕКЗАМЕН

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН		
	Лекції	Семинарські заняття	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика інститутів міжнародного права			
Тема 1. Правова інтеграція як основа євроінтеграції: основні поняття	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 2. Світова глобалізація			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 3. Міжнародне право: поняття і система	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 4. Норми, принципи та джерела міжнародного права	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 5. Суб'єкти міжнародного права	1	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 6. Міжнародно-правове визнання і правонаступництво			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 7. Територія у міжнародному праві			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 8. Міжнародні договори: сутність, порядок ратифікації і застосування. Імплементация норм міжнародних договорів.		1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 9. Право міжнародних організацій		1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 10. Відповідальність у міжнародному праві			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Разом. Змістовий модуль 1	4	3	МО2, МО4
Змістовий модуль 2. Окремі галузі правового регулювання міжнародного права			
Тема 11. Право міжнародної безпеки	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 12. Мирні засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів		1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 13. Право зовнішніх зносин	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 14. Міжнародне право захисту прав людини	1		МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 15. Міжнародно-правові аспекти громадянства			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 16. Міжнародно-правова регламентація збройних конфліктів	1	1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 17. Співробітництво держав у боротьбі із злочинністю		1	МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 18. Міжнародне морське право			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 19. Міжнародне повітряне право			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Тема 20. Міжнародне космічне право			МН1, МН2, МН6, МН7, МО4, МО6, МО8, МО9
Разом. Змістовий модуль 2	4	3	МО1
РАЗОМ:	8	6	ЕКЗАМЕН

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

Методи навчання:

МН1-словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2- практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрації і метод демонстрації);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату)

МН5 – вшдеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язування завдань);

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

Методи оцінювання:

МО1 – екзамен;

МО2 – усне або письмове опитування;

МО3 – колоквиум;

МО4 – тестування;

МО5 – командні проекти;

МО6 – есе;

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;

МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;

МО10 – залік

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття №1 (1 год.)

Тема: Правова інтеграція як основа євроінтеграції: основні поняття

Мета: Засвоїти поняття європейської інтеграції як загалносвітового явища. Визначити місце правової інтеграції у процесі євроінтеграції. Проаналізувати інтеграційні процеси у світі на різних історичних періодах розвитку суспільства і, держави та права.

Питання для обговорення:

1. Теоретичні школи вивчення європейської інтеграції.
2. Федералістська концепція євроінтеграції (Західноєвропейський федералізм).
3. Комунікаційний підхід вивчення європейської інтеграції.
4. Неофункціоналістський аналіз політичної інтеграції.
5. «Батьки» європейської інтеграції.
6. Визначення поняття «інтеграція» та її види.
7. Місце правової інтеграції у процесі євроінтеграції.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття №2 (0,5 год.)

Тема: Світова глобалізація

Мета: Визначити глобалізацію як процес посилення взаємозв'язків і взаємозалежності країн та народів. Дослідити етапи та історичні передумови (Великі географічні відкриття, розвиток світової торгівлі, індустріалізація, інформаційна революція).

Питання для обговорення:

1. Глобальні проблеми сучасності.

2. Поняття глобалізації.
  3. Причини формування глобалізаційних процесів у світі і Європі.
  4. Ознаки глобалізації. Види глобалізації.
  5. «Плюси» і «мінуси» глобалізації.
  6. Відмінність між глобалізацією, інтернаціоналізацією та регіоналізацією.
- Література:** згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 3 (0,5 год.)

Тема: Міжнародне право: поняття і система

Мета: Вивчити та проаналізувати загальні поняття про міжнародне право, його систему. Вміти розрізняти міжнародне приватне і міжнародне публічне право.

Питання для обговорення:

1. Поняття міжнародного права.
2. Предмет міжнародного права.
3. Особливості міжнародного права.
4. Міжнародне право як особлива правова система.
5. Міжнародне публічне право.
6. Міжнародне приватне право.
7. Об'єкт та функції міжнародного права.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття №4 (0,5 год.)

Тема: Норми, принципи та джерела міжнародного права

Мета: Визначити, які існують норми міжнародного права, їх зміст та значення. Надати характеристику принципів міжнародного права.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика норм міжнародного права.
2. Класифікація норм міжнародного права.
3. Поняття та особливості принципів міжнародного права.
4. Характерні риси і зміст основних принципів міжнародного права.
5. Джерела міжнародного права.
6. Кодифікація норм міжнародного права.
7. Реалізація (застосування) норм міжнародного права.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття №5 (0,5 год.)

Тема: Суб'єкти міжнародного права

Мета: Визначити основних суб'єктів міжнародного права. Проаналізувати правосуб'єктність учасників міжнародно-правових відносин.

Питання для обговорення:

1. Поняття суб'єкта міжнародного права.
2. Держави як основні суб'єкти міжнародного права.
3. Постійно-нейтральна держава.
4. Особливості правосуб'єктності державоподібних утворень.
5. Міжнародна правосуб'єктність націй і народів, які борються за незалежність.
6. Особливості правосуб'єктності міжнародних організацій.
7. Правосуб'єктність індивідів і транснаціональних компаній.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 6 (1 год.)

Тема: Міжнародно-правове визнання і правонаступництво

Мета: Проаналізувати політико-правовий інститут, що має велике значення для

міжнародної легітимності.

Питання для обговорення:

1. Характеристика терміну «правонаступництво».
2. Поняття міжнародно-правового визнання.
3. Форми міжнародно-правового визнання.
4. Види міжнародно-правового визнання.
5. Поняття і види міжнародного правонаступництва.
6. Політична легітимність і суверенітет.
7. Відмінність між визнанням і правонаступництвом.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття №7 (1 год.)

Тема: Територія у міжнародному праві

Мета: Засвоєння базових понять, правил, за якими міжнародне право регулює їх статус суб'єктів міжнародного права з огляду на категорію «територія».

Питання для обговорення:

1. Визначення поняття «суверенітет» і його зв'язок з територією держави.
2. Склад державної території (Сухопутна територія. Внутрішні води. Територіальне море. Повітряний простір над сушею та водами держави. Надра).
3. Поняття території в міжнародному праві.
4. Державна територія, державні кордони.
5. Зміна державної території.
6. Міжнародно-правовий режим Арктики.
7. Міжнародно-правовий режим Антарктики.
8. Міжнародно-правовий режим рік і озер.
9. Територіальні спори і претензії.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 8 (1 год.)

Тема: Міжнародні договори: сутність, порядок ратифікації і застосування. Імплементация норм міжнародних договорів

Мета: Вивчити поняття і особливості міжнародних договорів.

Питання для обговорення:

1. Система права міжнародних договорів.
2. Укладання та згода на обов'язковість міжнародного договору.
3. Форма і структура міжнародного договору.
4. Недійсність міжнародного договору.
5. Застосування та забезпечення виконання міжнародного договору.
6. Тлумачення міжнародних договорів.
7. Припинення та призупинення дії міжнародних договорів.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 9 (1 год.)

Тема: Право міжнародних організацій

Мета: Проаналізувати діяльність міжнародних організацій, визначити мету їх діяльності і місце на світовій арені.

Питання для обговорення:

1. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права.
2. Міжнародні конференції.
3. Особливості юридичної природи міжнародних організацій.
4. Зміст і характер правосуб'єктності міжнародних організацій.
5. Правові засади членства в міжнародних організаціях.

6. ООН як провідна міжнародна організація в світі. Спеціалізовані установи ООН.
  7. Регіональні міждержавні організації.
  8. Міжнародні неурядові організації як міжнародні організації особливого типу.
- Література:** згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 10 (1 год.)

Тема: Відповідальність у міжнародному праві

Мета: Вивчити поняття, ознаки та види міжнародно-правової відповідальності, види санкцій, що застосовуються до порушників норм міжнародного права.

Питання для обговорення:

1. Поняття та види міжнародно-правової відповідальності.
2. Міжнародні правопорушення.
3. Політична відповідальність як різновид міжнародно-правової відповідальності.
4. Міжнародні санкції.
5. Матеріальна відповідальність у міжнародному праві.
6. Міжнародні злочини.
7. Тероризм та засоби протидії йому.
8. Обставини звільнення від відповідальності та міжнародно-правові санкції.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 11(0,5 год.)

Тема: Право міжнародної безпеки

Мета: Визначити основні принципи міжнародної безпеки. Навчитися визначати роль і місце національної безпеки як складової міжнародної. Засвоїти базові поняття, принципи та механізми, які регулюють забезпечення миру і безпеки у світі.

Питання для обговорення:

1. Поняття права міжнародної безпеки. Міжнародні безпекові організації.
2. Колективна безпека та миротворчість.
3. Суб'єкти і механізми забезпечення міжнародної безпеки.
4. Основні принципи міжнародної безпеки.
5. Роззброєння та контроль над озброєннями.
6. Сучасні виклики міжнародній безпеці (Тероризм та екстремізм. Гібридні війни. Кіберзагрози.)

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 12 (0,5 год.)

Тема: Мирні засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів

Мета: Ознайомитися із системою мирних засобів і механізмів вирішення міжнародних конфліктів і суперечок.

Питання для обговорення:

1. Поняття міжнародного конфлікту.
2. Види міжнародних конфліктів.
3. Становлення в міжнародному праві зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів.
4. Поняття про міжнародний спір.
5. Мирні засоби вирішення міжнародного спору.
6. Дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів.
7. Правові засоби вирішення міжнародних спорів.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття 13 (0,5 год.)

Тема: Право зовнішніх зносин

Мета: Вивчити систему норм, які регулюють діяльність держав та інших суб'єктів у сфері міжнародних відносин.

Питання для обговорення:

1. Правила про встановлення та підтримання дипломатичних, консульських, економічних та інших відносин.
2. Вступ до права зовнішніх зносин. Основні напрями зовнішніх зносин.
3. Джерела зовнішніх зносин (Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р. Віденська конвенція про спеціальні місії 1969 р. Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р. Статути міжнародних організацій. Двосторонні та багатосторонні угоди між державами).
4. Кодифікація права зовнішніх зносин та законодавство України.
5. Закордонні органи зовнішніх зносин.
6. Загальні положення дипломатичного права.
7. Дипломатичний протокол і церемоніал.
8. Дипломатичні привілеї та імунітети.
9. Консульське право: поняття, зміст та принципи.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 14 (0,5 год.)

Тема: Міжнародне право захисту прав людини

Мета: Вивчити універсальні стандарти прав людини та які існують механізми захисту.

Питання для обговорення:

1. Права людини.
2. Поняття, функції та принципи міжнародного захисту прав людини та основних свобод
3. Історія розвитку та становлення прав людини.
4. Розвиток концепції прав людини в ХХ столітті.
5. Класифікація прав людини.
6. Основні джерела міжнародного захисту прав людини та основних свобод.
7. Універсальні міжнародні інституційні механізми захисту прав людини.
8. Регіональні інституційні механізми захисту прав людини.
9. Європейський Суд з прав людини.
10. Екстрадиція: сутність і підстави.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 15 (0,5 год.)

Тема: Міжнародно-правові аспекти громадянства

Мета: Дослідити сутність інституту громадянства, що має значення для визначення правового статусу особи в різних країнах та у відносинах між державами.

Питання для обговорення:

1. Роль міжнародного права у регулюванні правового становища населення.
2. Громадянство як основа правового статусу людини і громадянина. Інститут громадянства у міжнародному праві.
3. Заборона свавільного позбавлення громадянства.
4. Міжнародно-правові проблеми громадянства.
5. Підданство: нормативні підстави регулювання.
6. Правовий статус біженців та іноземців за міжнародним правом.
7. Множинне громадянство.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 16 (0,5 год.)

Тема: Міжнародно-правова регламентація збройних конфліктів

Мета: Дослідити сутність регламентація правової регламентації збройних міжнародних конфліктів. Визначити засоби їх подолання та припинення.

Питання для обговорення:

1. Значення міжнародного права у період збройних конфліктів.
2. Міжнародний комітет Червоного Хреста.
3. Війна та військова окупація.
4. Правовий статус військових та цивільного населення під час збройних конфліктів.
5. Міжнародно-правова регламентація закінчення військових дій і стану війни (воєнного стану).

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 17(1 год.)

Тема: Співробітництво держав у боротьбі із злочинністю

Мета: Дослідити міжнародно-правові механізми, через які держави взаємодіють для запобігання та переслідування злочинів, що мають транскордонний характер.

Питання для обговорення:

1. Поняття міжнародної боротьби із злочинністю.
2. Боротьба зі злочинами міжнародного характеру.
3. Злочини за загальним міжнародним правом.
4. Підстави та принципи міжнародного (міждержавного) співробітництва.
5. Співробітництво держав на рівні двосторонніх угод, яке здійснюють відомства правоохоронних структур.
6. Міжнародні карні суди. Міжнародний трибунал.
7. Боротьба із кіднепінгом: основні поняття.
8. Екстрадиція: сутність і підстави.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

Семінарське заняття № 18 (1 год.)

Тема: Міжнародне морське право

Мета: Ознайомитися із галуззю міжнародного права, яка регулює правовий статус морських просторів, використання морів і океанів, а також права та обов'язки держав у Світовому океані.

Питання для обговорення:

1. Міжнародне морське право та його джерела.
2. Правовий режим внутрішніх морських вод.
3. Територіальне море.
4. Прилегла зона. Відкрите море та виключна (морська) економічна зона.
5. Поняття континентального шельфу.
6. Міжнародний район морського дна.
7. Міжнародні протоки та канали.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 19 (1 год.)

Тема: Міжнародне повітряне право

Мета: Ознайомитися із міжнародними правилами та нормами, які визначають порядок використання повітряного простору та регулювання міжнародних авіаційних відносин.

Питання для обговорення:

1. Поняття, предмет і джерела міжнародного повітряного права. Принципи міжнародного повітряного права.
2. Поняття і види міжнародних повітряних сполучень.
3. Правове регулювання міжнародних польотів над і в межах державної території.
4. Правове регулювання польотів поза межами державної території.

5. Чиказька конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р.
6. Комерційні права («свободи повітря») при міжнародних повітряних перевезеннях (свобода повітря).
7. Правовий режим повітряного простору.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації

Семінарське заняття № 20 (1 год.)

Тема: Міжнародне космічне право»

Мета: Ознайомитися із правилами, що регулюють використання космічного простору, космічних об'єктів та діяльність держав і приватних суб'єктів у космосі.

Питання для обговорення:

1. Міжнародне космічне право.
2. Принципи міжнародного космічного права.
3. Поняття і джерела космічного права. Міжнародні договори у сфері космічного права.
4. Космічний простір і небесні тіла.
5. Правовий режим космічних об'єктів.
6. Правовий статус космонавтів.
7. Правові форми співробітництва держав у космосі.
8. Міжнародно-правова відповідальність у зв'язку з діяльністю в космічному просторі.

Література: згідно орієнтовного переліку рекомендованих джерел інформації.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Система оцінювання знань здобувача освіти здійснюється шляхом проведення кредитно-модульних контрольних заходів, які включають:

Форма контролю	Форма представлення	Об'єкти контролю	Результат
Оцінювання результатів виконання самостійної роботи	письмова та/або електронній формі відповідно до рекомендованих вказівок та пропонованого варіанту	Пізнавальна діяльність, їх творчість, аналітичність, критичність і самостійність; формування навичок первинної обробки інформації, роботи із документами; уміння узагальнювати та інтегрувати отриману інформацію; робота із першоджерелами; рівень оволодіння навичками самостійної роботи тощо	Оцінка за 100-бальною шкалою згідно з критеріями виконання теоретичного або практичного завдання

КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Видами оцінювання навчальних досягнень здобувача освіти є поточний та підсумковий контролі. 100 балів може отримати здобувач освіти за виконання конкретних завдань за кожним із видів контролю.

Перед початком вивчення навчальної дисципліни здобувача освіти повинні ознайомити із тривалістю вивчення навчального матеріалу (кількість занять); кількістю й тематикою обов'язкових робіт, термінами їх проведення; умовами оцінювання.

Поточний контроль – оцінювання роботи здобувача освіти під час проведення аудиторних занять, тематичних робіт, самостійної роботи (оцінюється в балах, максимальний – 100 балів).

Об'єкт поточного контролю – процес встановлення рівня досягнень програмних результатів в оволодінні змістом предмету, уміннями та навичками.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі вивчення тем навчальної дисципліни.

Його основними завданнями є: встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, закріплення знань, умінь і навичок.

Критерії оцінки теоретичних завдань:

90–100 балів отримує здобувач освіти, який повно та ґрунтовно розкриває теоретичне питання; вільно висловлює власні думки і відчуття; визначає програму особистої пізнавальної діяльності; самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; переконливо аргументує відповіді на додаткові питання;

85–89 балів отримує здобувач освіти, який розкриє теоретичне питання з неточностями; припускається окремих незначних помилок, але самостійно виправляє їх; оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; обґрунтовує та аргументує свою думку;

75–84 балів отримує здобувач освіти, який відтворює значну частину теоретичного матеріалу; виявляє знання і розуміння основних положень; припускається помилок, серед яких є суттєві, виправляє їх з допомогою викладача; неповно обґрунтовує власну думку;

65–74 балів отримує здобувач освіти, який правильно визначає сутність питання, але недостатньо або поверхнево розкриває більшість його окремих положень і допускає при цьому помилки, які частково впливають на загальне розуміння проблеми;

60–64 балів отримує здобувач освіти, який володіє теоретичним матеріалом на рівні фрагментів, що становлять незначну його частину; частково та поверхово розкриває лише окремі положення питання; допускає значних суттєвих помилок, котрі значно вплинули на загальне розуміння проблеми;

35–59 балів отримує здобувач освіти, який володіє теоретичним матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями; не дає відповіді на додаткові питання (навіть з допомогою викладача);

0–34 балів отримує здобувач освіти, який володіє теоретичним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів або взагалі не дає відповіді на питання.

Критерії оцінки практичних завдань:

90–100 балів отримує здобувач освіти, який застосовує системні знання практичного матеріалу, передбачені навчальною програмою;

85–89 балів отримує здобувач освіти, який застосовує узагальнені знання практичного матеріалу, передбачені навчальною програмою;

75–84 балів отримує здобувач освіти, який виконує практичні завдання в цілому правильно, але з незначними неточностями;

65–74 балів отримує здобувач освіти, який припускається помилок через недостатнє розуміння програмного матеріалу;

60–64 балів отримує здобувач освіти, який припускається значних помилок; виконання завдань викликає значні труднощі; потребує допомоги викладача;

35–59 балів отримує здобувач освіти, який має фрагментарні знання щодо виконання практичного завдання.

0–34 балів отримує здобувач освіти, який не може виконати практичні завдання.

Критерії оцінки тестових завдань:

90–100 балів отримує здобувач освіти, який вирішив більше, чим 90% із запропонованого набору тестових завдань;

85–89 балів отримує здобувач освіти, який вирішив 85-89% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності;

75–84 балів отримує здобувач освіти, який вирішив 75-84% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності;

65–74 балів отримує здобувач освіти, який вирішив 65-74% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності;

60-64 балів отримує здобувач освіти, який вирішив 60-64% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності;

35-59 балів отримує здобувач освіти, який вирішив 35-59% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності;

0-34 балів отримує здобувач освіти, який вирішив менше, аніж 34% із запропонованого набору тестових завдань різного рівня складності.

Модульний контроль – це оцінювання засвоєння здобувачем освіти навчального матеріалу, винесеного на цей контрольний захід (оцінюється в балах, максимальний – 100 балів). Об'єкт модульного контролю – тестові завдання різного рівня складності.

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену у терміни, передбачені графіком освітнього процесу, і оцінюється за 100-бальною шкалою.

Критерії підсумкового оцінювання:

90-100 балів отримує здобувач освіти, який вільно володіє програмним обсягом матеріалу, виявляє і демонструє особисті творчі здібності, вміє самостійно здобувати нові знання, демонструє ґрунтовні знання, вміння та практичні навички; без допомоги вміє викладача знаходити та опрацювати необхідну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, вміє використовувати методи наукового обґрунтування власних рішень, самостійно розкриває власні обдарування й нахили.

85-89 балів отримує здобувач освіти, який вільно володіє програмним обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує завдання (вправи і задачі тощо) у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна, вміє обґрунтувати на аргументувати свою думку.

75-84 балів отримує здобувач освіти, який вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому, самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати окремі аргументи для підтвердження думок.

65-74 балів отримує здобувач освіти, який відтворює значну частину теоретичного матеріалу, демонструє знання і розуміння основних положень з допомогою викладача може поверхнево відтворювати і аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

60-64 балів отримує здобувач освіти, який володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні або володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

35-59 балів отримує здобувач освіти, який володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

0-34 балів отримує здобувач освіти, який володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЛНТУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	Відмінно	A (відмінно)
85-89	Добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Міжнародне право» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль (7 семестр)

	Поточний контроль	Модульний контроль		Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка
	Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Екзамен	
Вагові коефіцієнти	40%	30%	30%	-	100%
Максимальна кількість балів (за 100-бальною шкалою)	100	100	100	-	100

СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ І ОБГОВОРЕННЯ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ

Розв'язування ситуаційних завдань виконується на семінарських заняттях у письмовій чи усній формі, за такою схемою:

- 1) прочитати текст завдання і проаналізувати викладені обставини;
- 2) визначити питання, на які потрібно дати відповіді для вірного вирішення завдання;
- 3) зазначити конкретні норми міжнародно-правових актів і актів національного законодавства та теоретичні положення, за допомогою яких можна аргументувати відповідь.

Вирішення повинно бути обґрунтованим, детальним, мотивованим і містити конкретні посилання на відповідні міжнародні і національні нормативні акти.

Задача 1. Формулювання ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН дозволяє віднести до джерел міжнародного права:

- певним чином визнані державами-учасниками спору загальні та спеціальні міжнародні конвенції;
- міжнародний звичай як доказ загальної практики, визнаної у якості правової норми;
- загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;
- як допоміжне джерело для визначення правових норм – судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих фахівців з публічного права.

Але у міжнародно-правовій науці поширена і точка зору, відповідно до якої «у практиці міждержавного спілкування історично склались два основних джерела права – міжнародний договір і міжнародний звичай». Стосовно положень згаданої ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, то ряд теоретиків характеризує її як невдалу спробу розгляду її як документу, що фіксує перелік джерел міжнародного права.

З іншого боку в навчальній і науковій літературі з міжнародного права останніх років все частіше згадується про зростання значення резолюцій міжнародних організацій у процесі формування міжнародних норм, а також про те, що «правотворчі рішення організацій є спеціальним джерелом» міжнародного права. Нарешті, стверджується, що законодавство і судова практика багатьох держав може бути допоміжним засобом для встановлення існування тих чи інших звичаєвих норм міжнародного права.

1. Які Ви можете виділити специфічні особливості різних категорій джерел

міжнародного публічного права – як головних (основних), так і допоміжних?

2. Які основні погляди існують і обґрунтовуються у вітчизняній і зарубіжній доктрині стосовно проблеми джерел міжнародного публічного права?

3. Яка особисто Ваша позиція відносно проблеми основних і допоміжних джерел міжнародного публічного права і яким чином її можна обґрунтувати?

4. Якими прикладами з внутрішньодержавної і міжнародної нормативної практики можна підкріпити ту чи іншу позицію з питання джерел міжнародного публічного права?

Задача 2. Конституція Іспанії 1978 р. у п. 1 ст. 96 передбачає, що належним законним чином укладені й офіційно опубліковані у цій країні міжнародні договори «є частиною її внутрішнього законодавства». Але у Конституції нічого не зазначається про міжнародні звичаї як джерело міжнародного права. Проте під час одного із звичайних судових процесів, який відбувався у цей період в Іспанії, одна із сторін посилалась на те, що іспанський закон, котрий застосовується у даному випадку, суперечить міжнародному звичаю.

1. На прикладі яких галузей міжнародного права можна спостерігати значну роль звичаю у формуванні нормативно-правового матеріалу?

2. У чому полягає відмінність між договором та звичаєм?

3. У положеннях яких міжнародно-правових актів міститься пряма вказівка на обов'язковість міжнародного звичаю для регулювання правовідносин, які складаються між державами й іншими суб'єктами міжнародного права?

4. Яке значення резолюцій міждержавних (міжурядових) організацій у формуванні звичаєвих норм міжнародного права, міжнародного звичаю?

5. У чому полягає зміст поняття «*Opinio juris*» і як це поняття співвідноситься з нормативним характером міжнародного звичаю?

6. Як співвідносяться за ступенем обов'язковості для суб'єктів міжнародного публічного права міжнародний договір і міжнародний звичай?

Задача 3. Невелика сутичка відбулась у липні 1994 р. у водах Північного моря, коли до одного з норвезьких китобійних суден підійшло судно «Соло», що належить міжнародній організації охорони навколишнього середовища «Грінпіс». За допомогою надувних моторних човнів захисники морських тварин висадили на судно десант, який здійснив спробу вилучити гарпун чи пошкодити гарпунну пушку. Однак команда норвежців втрутилась у рукопашну сутичку і скинули нападників у море.

1. Які правові аргументи можна навести на підтвердження легітимності дій членів команди судна «Соло» стосовно норвезького китобійного судна?

2. Чи може Норвегія чи власник китобійного судна, атакованого членами екіпажу судна «Соло», і згідно з якими процедурними правилами відкрити судове розслідування останнього з метою встановлення його відповідальності за завдані китобоям матеріальні або моральні збитки?

Задача 4.

1.1. Прокоментуйте консультативний висновок Постійної Палати Міжнародного правосуддя від 1923 р.: «...питання про те, чи належить справа до виняткової компетенції держави, є за своїм характером відносним, воно залежить від розвитку міжнародних відносин».

1.2. Як Ви охарактеризуєте твердження Котаро Танака, за яким тенденція зближення міжнародного і внутрішньодержавного права, приватного і публічного права, призводить до появи якісно нового явища в праві – «світового права». Воно містить «співпадаючі національні норми, міжнародне приватне право і міжнародне публічне право. Однак світове право не є просто їх сумою, а повинно розвиватися

разом з прогресом світового співтовариства, поєднуючи три компоненти юридичної сфери на основі загального юридичного знаменника, яким є не що інше, як природне право».

Задача 5. Незалежно від підходу, яким керується те чи інше джерело, при здійсненні періодизації історії розвитку міжнародного права, усі вони наводять більш чи менш широкий перелік фактів, які свідчать про те, що в часи глибокої давнини держави у своїх взаємовідносинах керувались певними правилами, дотриманню яких надавався сакраментальний зміст. Такі правила, що покликані врегулювати різні види діяльності царів, князів тощо і підвладних їм держав, включаючи збірники звичаїв – Звід законів Ману, Артхашастра, китайські хроніки, Консолато дель маре, Олеронські свитки, кодекс Родоський тощо. Особливо переконливим є той факт, що багато з вищезгаданих правил поведінки (тобто правових норм) зазнали певної модифікації, а інколи і в «первинній» редакції збереглись до наших днів і входять до відповідних галузей сучасного міжнародного права – дипломатичне, консульське, морське, договірне, гуманітарне і т.д.

1. Складіть періодизацію історичного розвитку міжнародного права. Наведіть декілька концепцій.

2. Які пам'ятки історії і культури Стародавньої Індії містять максими, що свідчать про початок процесу становлення міжнародного права, і які положення цих пам'яток продовжили свій розвиток і були закріплені у пізніших міжнародних документах як юридичні норми?

3. Які звичаї, що склались у Стародавньому Китаї, Стародавній Греції і Стародавньому Римі, стали основою для формування нині діючих звичаєвих чи конвенційних норм міжнародного публічного права?

4. Які із сфер міжнародних відносин почали підлягати правовому регулюванню на базі звичаєвих, а потім конвенційних юридичних норм у період Середньовіччя?

Задача 6. Характерним моментом в історії розвитку міжнародного права є та обставина, що досить помітні і значні зрушення у нормативному врегулюванні сформованих у міждержавних відносинах правил поведінки досить часто співпадають з проведенням народних форумів (конгресів, конференцій), якими було ознаменовано завершення війн. Обґрунтовано до таких форумів можна віднести Вестфальський (1648 р.) і Утрехтський (1713 р.) мирні конгреси, які підвели ризику під кровопролитними Тридцятилітньою і Семилітньою війнами. Епохальне значення, зокрема Вестфальського конгресу і укладених за його результатами мирних договорів спонукало деяких науковців-міжнародників за основу періодизації міжнародного права взяти дату проведення цього форуму, як один з етапів в історії розвитку міжнародного права розглядається і Утрехтський конгрес.

1. Складіть періодизацію історичного розвитку міжнародного права. Наведіть декілька концепцій.

2. Які питання стали предметом розгляду на згаданих конгресах і які основні положення Вестфальського та Утрехтського мирних договорів?

3. Який вплив на регулювання тогочасних і сучасних міжнародних відносин здійснили рішення Вестфальського й Утрехтського мирних конгресів?

Задача 7. Якщо погоджуватись із твердженням про те, що «XIX ст. дало людству цивілізацію і культуру», то слід також визнати безперечно і думку, згідно з якою «елементом цієї культури і цивілізації є міжнародне право». Водночас важливий внесок у розвиток цієї правової системи зробили рішення Віденського (1814-1815 рр.) і Паризького (1856 р.) мирних конгресів, що оформили завершення наполеонівських війн і т.зв. «Кримської кампанії». Згадані рішення стосувались багатьох галузей

міжнародного права, у т.ч. пов'язаних з врегулюванням судноплавного використання міжнародних річок, діяльності у сфері зовнішніх зносин, захисту прав людини, створення міждержавних союзів, режиму Чорноморських проток, нейтралізації окремих просторів. При цьому слід зазначити, що рішення згаданих мирних форумів були покладені в основу деяких спеціальних принципів і конкретних норм сучасного міжнародного права.

1. У чому суть найважливіших з рішень Віденського мирного конгресу (1814-1815 рр.), які визначили подальший (практично до сучасної епохи) розвиток ряду галузей міжнародного публічного права?

2. Які з рішень Паризького мирного конгресу (1856 р.) можна визначити як базові для врегулювання міжнародних відносин протягом наступних 150 років?

Задача 8. У ст. 38 Статуту Міжнародного суду ООН як джерело міжнародного права згадується міжнародний звичай «як доказ загальної практики, визнаної у якості правової норми».

Загальновідомо, що звичаєва норма міжнародного права впливає з практики, а практика держав може виражатися у визначених діях чи у стримуванні від дій. Простіше установити існування звичаєвої норми міжнародного права у випадках позитивних дій держав.

1. Чи може звичай складатися з комплексу міжнародних норм?

2. Як ви розумієте докази існування звичаю? Наведіть приклади.

3. Як тлумачиться «загальність» міжнародних звичаїв?

4. Чи може держава посилатися на звичаєві норми, якщо вони не визнаються з боку інших держав?

5. Чи можна стверджувати, що звичаєва норма створюється також шляхом мовчазної згоди держав? Обґрунтуйте свою відповідь, наведіть відповідні приклади.

Задача 9. Згідно зі статтями 10, 11, 13 Статуту ООН Генеральна Асамблея уповноважена «створювати рекомендації». У свою чергу, третя Конференція ООН з Морського права (1973-1982 р.) завершилася 10 грудня 1982 р. прийняттям Заключного акта Конференції і підписанням Конвенції з Морського права.

1. Чи можуть акти міжнародних організацій мати обов'язковий характер і бути джерелами міжнародного права? Наведіть приклади.

2. Визначте юридичну чинність підсумкового документа Конференції ООН з морського права.

3. Надайте оцінку актам міжнародних конференцій як джерелам міжнародного права.

Задача 10. Квебек має виняткове право в питаннях соціального страхування і бажає укласти з цих питань договір з Україною.

1. Чи може Україна укласти такий договір з провінцією Квебек або тільки за умови визнання Квебека в якості держави?

2. Яким чином визнається держава?

3. Що мається на увазі під визнанням *ad hoc*?

4. З ким (з якими суб'єктами) може укласти договори Україна?

Задача 11. У 1978 р. в Ірані був повалений шахський режим. 13 лютого 1979 р. Новий уряд Ірану заявив, що перегляне всі міжнародні договори кабального, нерівноправного характеру, укладені монархічним режимом зі США та іншими західними країнами. Незабаром було оголошено про вихід Ірану з воєнного блоку СЕНТО і ліквідацію в Ірані всіх його військових органів, а також анульовано ірано-американський договір 1955 р., за яким США надавалися широкі можливості для

експлуатації природних ресурсів Ірану.

Разом з тим уряд Ірану підтвердив свою участь в усіх інших міжнародних організаціях, в усіх універсальних міжнародних договорах.

1. На чому базується право нового уряду Ірану переглядати міжнародні договори свого попередника?

2. Як співвідноситься інститут припинення дії міжнародних договорів і договірних зобов'язань з інститутом визнання міжнародного договору недійсним?

3. Які конкретні підстави визнання міжнародного договору недійсним і які правові наслідки можуть мати місце у випадку настання таких обставин?

Задача 12. У Республіці Польща проживає більше одного мільйона чоловік, які за національністю є українцями. їх бажання відвідувати Україну є природним і закономірним. Представники цієї діаспори звернулися до урядів обох держав щодо вирішення цього питання. 1. Як можна розв'язати наведену ситуацію?

2. Складіть проект відповідної угоди між Республікою Польща та Україною.

3. Як вирішуються аналогічні ситуації з іншими іноземними країнами?

Задача 13. Оприлюднений Звіт Держдепартаменту США про дотримання прав людини в Україні, що був переданий американською стороною до Міністерства закордонних справ України 1 квітня 2003 р., став предметом вивчення експертів МЗС та інших органів державної влади України. Звіт Держдепартаменту США, який готується щороку, є внутрішнім документом американської сторони, призначеним, насамперед, для Конгресу США.

Його вивчення надає підстави охарактеризувати як критичні аспекти, так і відзначений досягнутий Україною прогрес у галузі дотримання прав людини.

1. Як можна оцінити оприлюднений Звіт Держдепартаменту США про дотримання прав людини у 2002 р., в якому йдеться і про Україну?

2. Чи не є розробка та опублікування відповідних Звітів спробою порушити принцип невтручання у внутрішні справи держав?

Задача 14. Держава А. вчинила масовану повітряну атаку по об'єктах, що знаходяться на території держави Б. Кваліфікувавши дії держави А. як акт агресії та вдавшись до самооборони, держава В. знищила авіа базу на території держави А.

Визначте правомірність дій держав стосовно принципу незастосування сили чи погрози силою.

Задача 15. У 1983 р. лідерами турецької громади Кіпру була проголошена Турецька Республіка Північного Кіпру. Лише Туреччина визнала знов створену державу. Рада Безпеки ООН у своїй резолюції заявила, що рішення про створення кіпрської турецької держави неправомірне, і закликала її не визнавати.

1. Обґрунтуйте рішення Ради Безпеки.

2. Як узгоджуються подібні дії з принципом самовизначення народів?

Задача 16. На Московській конференції з людського виміру було сформульовано наступне положення: «...у випадку повалення чи спроби повалення демократично обраного законного уряду ... недозволенний засобами (держави) будуть рішуче підтримувати відповідно до Статуту ООН законні органи цієї держави... ».

1. У яких випадках Статутом ООН передбачена правомірність застосування збройних сил?

2. Чи відповідають положення, висловлені на конференції, принципам, закріпленим у Статуті ООН?

Задача 17. У 1999 р. збройні сили США здійснили бомбардування об'єктів, що

знаходяться на території Югославії. Причиною цих дій стала кваліфікація НАТО операцій, здійснених владою Югославії в Косово, як акт геноциду.

Оцініть дії збройних сил НАТО проти Югославії щодо їх відповідності принципам невтручання у внутрішні справи, незастосування сили, мирного вирішення спорів.

Задача 18. Практика американської юриспруденції, що базується на першій поправці до Конституції США, зводиться до допущення підбурювання до расової дискримінації, якщо остання не супроводжується негайними насильницькими діями (у 1992 р. Верховний суд США ухвалив, що спалювання хреста членами Ку-Клукс-Клану для залякування афроамериканців є формою прояву свободи слова, що охороняється Конституцією. У рішенні того ж суду від 1969 р. у справі Бранденбург проти Огайо, що має прецедентне значення, було підтверджене право привселюдно закликати до депортації зі США афроамериканців і євреїв).

1. Як погодиться судова практика США з положеннями Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації?

2. Проаналізуйте застереження, зроблені США при ратифікації в 1994 р. вищезгаданої Конвенції з урахуванням принципу поваги прав людини.

Задача 19. Україна визнала Боснію / Герцеговину в межах, які були ідентичними кордонів Боснії / Герцеговини колишньої Югославії.

1. На який принцип спиралася при цьому Україна?

2. Чи існує право на недоторканість кордонів кордони?

3. Чи є суперечності між правом на недоторканість кордонів і правом на самовизначення?

4. Якщо нова держава спирається на право на самовизначення, чи можуть тоді національні меншини мати право на власні держави?

Задача 20. Серед інших основних джерел міжнародного права п. 1-а ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН перше місце посідають «міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, певним чином визнані державами», причому термін «конвенції» використовується у широкому значенні, охоплюючи всі відомі форми закріплення домовленостей між суб'єктами міжнародного права під загальним поняттям «міжнародний договір».

1. Що розуміється під міжнародним договором?

2. Якими є цілі та об'єкти, на врегулювання яких спрямовані міжнародні переговори?

3. Хто може бути стороною міжнародного договору?

4. Що ви розумієте під формою і структурою міжнародного договору?

Задача 21. Процес досягнення суб'єктами міжнародного права згоди з того чи іншого питання їх взаємовідносин, що називається укладенням договору, поділяється на ряд етапів, кожен з яких регламентується як самостійний і важливий, але підпорядковується загальній кінцевій меті етапу переговорного процесу. Вирішальне значення має етап вступу договору в силу, а також відповідні процедурні умови.

1. Які існують стадії укладення міжнародних договорів і який їх зміст?

2. Який порядок набуття договором чинності?

3. Прокоментуйте суттєві відмінності Закону України «Про міжнародні договори України» 2004 р. від попереднього закону «Про міжнародні договори України» 1993 р.

Задача 22. До Міжнародного суду ООН було передано спір про націоналізацію англо-іранської нафтової компанії. Великобританія, що представляла інтереси компанії,

запевняла, що суд уповноважений розглядати суперечку, оскільки існує договір між урядом Ірану і згаданою компанією, який, за її твердженням, є міжнародним договором.

1. Яке визначення міжнародного договору дає міжнародне право?
2. Виділіть необхідні ознаки міжнародного договору.
3. Чи є договір між урядом Ірану й англо-іранською нафтовою компанією міжнародним договором?

Задача 23. Історія міжнародних відносин знає чимало договорів, дію яких планувалось зберегти «навечно» і які, тим не менш, раніше чи пізніше припинили свою дію незалежно від намірів їх творців (наприклад, Договір про вічний мир, укладений у 421 р. до н.е. між Афінами і Спартою, проіснував тільки 50 років).

1. Який зміст поняття припинення дії міжнародного договору і договірних зобов'язань?
2. У чому полягає визнання договору недійсним, що базується на положеннях сучасного міжнародного права?

Задача 24. Складіть перелік видів діяльності і занять, якими заборонено займатися іноземцям в Україні відповідно до чинного законодавства, і перелік таких видів діяльності чи занять, щодо яких національне законодавство України встановлює відносно іноземців певні обмеження.

Задача 25.

1.1. «Міжнародне право – це особлива система правових норм, що не входить до будь-якої національної системи права і не включає норми національного права». Такий підхід до питання співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права, що базується на положеннях дуалістичної (на відміну від моністичних теорій, які віддають пріоритет якійсь одній зі згаданих правових систем) точки зору, хоча спочатку він не виключав взаємовпливу тої чи іншої системи права, в останні роки суттєво критикується і піддається корегуванню.

Сьогодні доктрина міжнародного права, у т.ч. вітчизняна переважно впливає з того, що «регулювання певних відносин вимагає координації норм обох правових систем, їх взаємодії у правотворчій і правозастосовній діяльності». Контроверзи виникають лише у зв'язку з потребою визначення механізму, за допомогою якого така взаємодія здійснюється, а також з питання про можливість (неможливість) прямої дії відповідних міжнародних норм у рамках національних правових систем.

1.2. Серед інших положень Декларація принципів, якими держави-учасниці НБСЄ повинні керуватись у своїх взаємовідносинах, встановлює, що «при реалізації своїх суверенних прав, включаючи право встановлювати свої закони і адміністративні правила, вони будуть узгоджуватись зі своїми юридичними зобов'язаннями згідно з міжнародним правом; вони, крім того, підтверджують, що у випадку, коли зобов'язання членів ООН за Статутом ООН суперечитимуть їх зобов'язанням за будь-яким договором, переважаючи силу мають їх зобов'язання відповідно до Статуту».

1.3. На переконання деяких вчених, «держави повинні побудувати свою правову систему таким чином, щоб забезпечили виконання міжнародних зобов'язань. Мир і міжнародний правопорядок належно можуть бути забезпечені за умови, що в державах утвердиться демократичне правління на основі поваги прав людини і верховенства права. Демократія і законність у міжнародному житті неможливі без демократії і законності всередині держави».

Водночас у доктрині висловлюється думка, за якою норми міжнародного права можуть увійти до складу внутрішньодержавного права лише у порядку, встановленому кожною державою самостійно – такий процес деякими теоретиками називається як «трансформація». Інші фахівці, навпаки, переконливо доводять, що «жодного

перетворення одних норм на інші не відбувається і відбуватися не може. Трансформація полягає у забезпеченні державою за допомогою своїх владних повноважень виконання міжнародних зобов'язань»

1. Визначте і порівняйте предмети міжнародного і внутрішньодержавного правового регулювання, міжнародного публічного і міжнародного приватного права.

2. Як Ви оцінюєте поняття примату міжнародного права над внутрішньодержавним в юридичному і політичному значенні?

3. У чому полягає сутність моністичної і дуалістичної теорій співвідношення міжнародного права і національного: які аргументи висловлюються відомими їх представниками?

4. На основі норм яких національних і міжнародних нормативних актів слід підходити до вирішення проблеми співвідношення згаданої проблеми?

5. Чи не існує суперечностей між принципами суверенної рівності держав і добросовісного виконання ними своїх договірних зобов'язань?

Задача 26. Як відомо, Україна (УРСР) є однією з країн-засновниць ООН. Її представники брали участь у розробці міжнародно-правових документів, заснуванні органів ООН та її спеціалізованих установ.

1. Чи були республіки СРСР суб'єктами міжнародного права?

2. Охарактеризуйте міжнародну правосуб'єктність України за часів її перебування у складі СРСР?

Задача 27. Держава В. здійснила масовану повітряну атаку по об'єктам, які знаходяться на території держави Г. Кваліфікувавши дії держави В., як акт агресії і застосувавши право на самооборону, держава Г. зруйнувала авіабазу на території держави В.

1. Визначте правомірність дій держав відносно принципу незастосування сили або погрози силою? Дайте визначення самооборони і агресії.

2. Що таке колективна самооборона? Яким чином участь ООН впливає на правомірність збройного колективного подавлення агресії?

3. Який механізм застосування збройної сили за рішенням Ради Безпеки ООН?

Задача 28. У 1946 р. морське судно «Asya» покинуло один з французьких портів попрямувало до Палестини, маючи на борту декілька сотень нелегальних емігрантів. Коли судно вперше зустрів у відкритому морі англійський військовий корабель, на ньому не було піднято жодного прапора. Через деякий час на судні з'явився турецький прапор, який згодом було змінено на сіоністський. Оскільки на судні не виявилось також жодних документів, які підтверджували б його національність, воно було відконвойовано в порт Хайфу, де за постановою Верховного суду Палестини було конфісковано на користь уряду Палестини.

1. Яка держава відповідно до сучасного міжнародного морського права здійснює юрисдикцію і контроль над морським судном у відкритому морі?

2. Які вимоги мають виконувати судна, що перебувають у відкритому морі?

3. Які умови повинні бути виконані стосовно морського судна до того, як йому буде надано право перебувати під прапором певної держави?

4. Які міжнародно-правові акти визначають порядок зміни судном свого прапора?

5. У чому полягає суть принципу реального зв'язку згідно із сучасним міжнародним морськими правом?

6. Чи може інкримінуватися капітану судна перевезення «нелегальних емігрантів» у контексті положень чинних міжнародних нормативних актів?

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Теоретичні школи вивчення європейської інтеграції.
2. Федералістська концепція євроінтеграції (Західноєвропейський федералізм).
3. Комунікаційний підхід вивчення європейської інтеграції.
4. Неофункціоналістській аналіз політичної інтеграції.
5. «Батьки» європейської інтеграції.
6. Визначення поняття «інтеграція» та її види.
7. Місце правової інтеграції у процесі євроінтеграції.
4. Глобальні проблеми сучасності.
5. Поняття глобалізації.
6. Причини формування глобалізаційних процесів у світі і Європі.
7. Ознаки глобалізації. Види глобалізації.
8. «Плюси» і «мінуси» глобалізації.
9. Поняття міжнародного права.
10. Предмет міжнародного права.
11. Міжнародне право як особлива правова система.
12. Міжнародне публічне право і міжнародне приватне право.
13. Об'єкт та функції міжнародного права.
14. Загальна характеристика норм міжнародного права.
15. Класифікація норм міжнародного права.
16. Поняття та особливості принципів міжнародного права.
17. Характерні риси і зміст основних принципів міжнародного права.
18. Джерела міжнародного права.
19. Кодифікація норм міжнародного права.
20. Реалізація (застосування) норм міжнародного права.
21. Поняття суб'єкта міжнародного права.
22. Держави як основні суб'єкти міжнародного права.
23. Постійно-нейтральна держава.
24. Особливості правосуб'єктності державоподібних утворень.
25. Міжнародна правосуб'єктність націй і народів, які борються за незалежність.
26. Особливості правосуб'єктності міжнародних організацій.
27. Правосуб'єктність індивідів і транснаціональних компаній.
28. Характеристика терміну «правонаступництво».
29. Поняття міжнародно-правового визнання.
30. Форми міжнародно-правового визнання.
31. Види міжнародно-правового визнання.
32. Поняття і види міжнародного правонаступництва.
33. Політична легітимність і суверенітет.
34. Відмінність між визнанням і правонаступництвом.
35. Визначення поняття «суверенітет» і його зв'язок з територією держави.
36. Склад державної території (Сухопутна територія. Внутрішні води. Територіальне море. Повітряний простір над сушею та водами держави. Надра).
37. Поняття території в міжнародному праві.
38. Державна територія, державні кордони.
39. Зміна державної території.
40. Міжнародно-правовий режим Арктики.
41. Міжнародно-правовий режим Антарктики.
42. Міжнародно-правовий режим рік і озер.
43. Територіальні спори і претензії.
44. Система права міжнародних договорів.
45. Укладання та згода на обов'язковість міжнародного договору.

46. Форма і структура міжнародного договору.
47. Недійсність міжнародного договору.
48. Застосування та забезпечення виконання міжнародного договору.
49. Тлумачення міжнародних договорів.
50. Припинення та призупинення дії міжнародних договорів.
51. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного права.
52. Міжнародні конференції.
53. Особливості юридичної природи міжнародних організацій.
54. Зміст і характер правосуб'єктності міжнародних організацій.
55. Правові засади членства в міжнародних організаціях.
56. ООН як провідна міжнародна організація в світі. Спеціалізовані установи ООН.
57. Регіональні міждержавні організації.
58. Поняття та види міжнародно-правової відповідальності.
59. Міжнародні правопорушення.
60. Політична відповідальність як різновид міжнародно-правової відповідальності.
61. Міжнародні санкції.
62. Матеріальна відповідальність у міжнародному праві.
63. Міжнародні злочини.
64. Тероризм та засоби протидії йому.
65. Поняття права міжнародної безпеки. Міжнародні безпекові організації.
66. Колективна безпека та миротворчість.
67. Суб'єкти і механізми забезпечення міжнародної безпеки.
68. Основні принципи міжнародної безпеки.
69. Роззброєння та контроль над озброєннями.
70. Сучасні виклики міжнародній безпеці (Тероризм та екстремізм. Гібридні війни. Кіберзагрози.)
71. Поняття міжнародного конфлікту.
72. Види міжнародних конфліктів.
73. Становлення в міжнародному праві зобов'язання мирного вирішення міжнародних спорів.
74. Поняття про міжнародний спір.
75. Мирні засоби вирішення міжнародного спору.
76. Дипломатичні засоби вирішення міжнародних спорів і конфліктів.
77. Правові засоби вирішення міжнародних спорів.
78. Правила про встановлення та підтримання дипломатичних, консульських, економічних та інших відносин.
79. Вступ до права зовнішніх зносин. Основні напрями зовнішніх зносин.
80. Джерела зовнішніх зносин
81. Органи зовнішніх зносин.
82. Загальні положення дипломатичного права. Дипломатичний протокол і церемоніал. Дипломатичні привілеї та імунітети.
83. Консульське право: поняття, зміст та принципи.
84. Права людини, їх класифікація. Розвиток міжнародного захисту прав людини.
85. Поняття, функції та принципи міжнародного захисту прав людини та основних свобод Міжнародні договори у сфері захисту прав людини.
86. Міжнародні механізми захисту прав людини (Універсальні та регіональні).
87. Міжнародний захист прав людини в умовах збройних конфліктів.
88. Розвиток концепції прав людини в ХХ столітті.
89. Європейський Суд з прав людини.
90. Роль міжнародного права у регулюванні правового становища населення.
91. Міжнародно-правове регулювання питань громадянства. Множинне громадянство.
92. Міжнародно-правове регулювання статусу іноземців і осіб без громадянства

93. Міжнародно-правове регулювання статусу біженців, переміщених осіб та вимушених переселенців.
94. Політичний притулок, його види та умови надання.
95. Значення міжнародного права у період збройних конфліктів.
96. Міжнародний комітет Червоного Хреста.
97. Війна та військова окупація.
98. Правовий статус військових та цивільного населення під час збройних конфліктів.
99. Міжнародно-правова регламентація закінчення військових дій і стану війни (воєнного стану).
100. Поняття міжнародної боротьби із злочинністю.
101. Злочини за загальним міжнародним правом.
102. Підстави та принципи міжнародного (міждержавного) співробітництва. Співробітництво держав на рівні двосторонніх угод, яке здійснюють відомства правоохоронних структур.
103. Міжнародні карні суди. Міжнародний трибунал.
104. Боротьба із кіднепінгом: основні поняття.
105. Екстрадиція: сутність і підстави.
106. Міжнародне морське право та його джерела.
107. Правовий режим внутрішніх морських вод.
108. Територіальне море.
109. Прилегла зона. Відкрите море та виключна (морська) економічна зона.
110. Поняття континентального шельфу.
111. Міжнародний район морського дна.
112. Міжнародні протоки та канали.
113. Поняття, предмет і джерела міжнародного повітряного права. Принципи міжнародного повітряного права.
114. Поняття і види міжнародних повітряних сполучень.
115. Правове регулювання міжнародних польотів над і в межах державної території.
116. Правове регулювання польотів поза межами державної території.
117. Комерційні права («свободи повітря») при міжнародних повітряних перевезеннях (свобода повітря).
118. Правовий режим повітряного простору.
119. Міжнародне космічне право, його принципи і джерела. Міжнародні договори у сфері космічного права.
120. Космічний простір і небесні тіла.
121. Правовий режим космічних об'єктів.
122. Правовий статус космонавтів.
123. Міжнародно-правова відповідальність у зв'язку з діяльністю в космічному просторі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавчі акти України:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141 (із змін).
2. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. № 3671-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 16. Ст. 146.
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260 (із змін. та допов.)
4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. Ст. 540.
5. Про правонаступництво України Закон України від 12 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 46. Ст. 617.
6. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 2. Ст. 5.
7. Про дипломатичну службу: Закон України // Відомості Верховної Ради України. 2002 р. № 5. Ст. 29.

Навчальна література:

8. Антонович М. М. Міжнародне право: Навчальний посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Юрінком Інтер. 2021. 384 с.
9. Білоцький С. Д., Буроменський М. В., Буткевич О. В., Гнатовський М. М. Міжнародне публічне право: підручник. У 2 т. / за ред. В. В. Мицика. Т. 2. Основні галузі. 2-ге вид., змінене. Харків: Право, 2020. 624 с.
10. Войціховський А.В. Міжнародне право: підручник / А.В. Войціховський; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 544 с.
11. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини: посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / Т.Л. Сироїд, Л.О. Фоміна ; за заг. ред. Т.Л. Сироїд. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2024. 502 с.
12. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. О.Б. Онишко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 540 с.
13. Міжнародне публічне право: основи теорії: навч.-метод. посіб / Х.Н. Бехруз, С.С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса: Юридика, 2023. 252 с.
14. Міжнародне право (у схемах і таблицях): навч. посібник. Електр. навч. вид. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2023. 138 с.
15. Основи права Європейського Союзу: підручник / [Л.І. Адашис, Т.М. Анакіна, С.В. Вихрист та ін.]; за заг. ред. Т. Л. Сироїд; Харків. Нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. Вид. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 590 с.
16. Перова Л. В. Міжнародне право [Електронний ресурс]: опорний конспект лекцій для студентів першого (бакалаврського) рівня спец. 081 Право. Одеса: ОІ МАУП, 2022. 289 с.
17. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародне право прав людини: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 564 с
18. Харитонов Р.Ф., Чайковський Ю.В. Право міжнародної безпеки: навч.-метод. посібник / Р. Ф. Харитонов, Ю. В. Чайковський Одеса: 2022. 28 с.

Допоміжні джерела:

19. IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

20. Віденська конвенція про дипломатичні зносини від 18 квітня 1961 року.
URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_048

21. Віденська конвенція про охорону озонового шару від 22 березня 1985 року.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_088#Text

22. Віденська Конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 року.

URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a04

23. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

24. Віденська конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14 березня 1975 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#top

25. Договір про Антарктику від 1 грудня 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_224#Text

26. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 27 січня 1967 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text

27. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

28. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS № 90) від 27 січня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text

29. Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_036#Text

30. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text115

31. Європейська конвенція про передачу засуджених осіб від 21 березня 1983 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_025#Text

32. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

33. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Офіц. вісн. України. 2008. № 93. Ст. 3103

34. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: http://reforms.in.ua/Content/Download/tasks-performance-status/AA_impl_report_02_2015_GOEI.pdf

35. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

36. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 16 грудня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_167#Text

37. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

37. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

39. Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 21 квітня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Text

40. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами від 29 березня 1972 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text

41. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 7 грудня 1944 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text
42. Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів і злочинів проти людства від 26 листопада 1968 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
43. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
44. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text
45. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text
46. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : прийнятий резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043
47. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
48. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
49. Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – ІНТЕРПОЛ від 13 червня 1956 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142#Text
50. Статут Організацій Об'єднаних Націй 1945 року. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
51. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 9 липня 1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
52. Conference on Security and Co-operation in Europe. Final Act, 1975. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf>
53. Convention on long-range transboundary air pollution, 1979. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1979/11/19791113%2004-16%20PM/Ch_XXVII_01p.pdf
54. Statute of the International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/en/Statute>

Інформаційні ресурси:

1. Законодавство України. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Електронний освітній портал Луцького НТУ URL: <http://mdl.lntu.edu.ua/>
3. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>
4. Урядовий портал. Сайт Кабінету Міністрів України URL: <http://kmu.gov.ua>
5. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <http://europa.eu/>
6. Офіційний сайт Європейського суду з прав людини. URL: <http://www.echr.coe.int/echr/>
7. Офіційний сайт Міжнародної організації кримінальної поліції Інтерпол. URL: <http://www.interpol.int/>
8. Офіційний сайт Північноатлантичного альянсу. URL: <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>
9. Офіційний сайт Організації з безпеки та співробітництва в Європі. URL: <http://www.osce.org/>
10. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй. URL: <https://www.un.org/en/>
11. Офіційний сайт Північноатлантичного альянсу. URL:

<http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>

12. Офіційний сайт Ради Європи. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal>

13. Радник. Український юридичний портал. URL: <http://adnuk.info>

14. Рішення Європейського Суду з прав людини щодо України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_9329

Міжнародне право [Текст]: методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» галузі знань 29 Міжнародні відносини спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини денної та заочної форм навчання / уклад. Н.Ю.Щербюк. Луцьк: Луцький НТУ, 2024. 32 с.

Комп'ютерний набір
Редактор

Н.Ю. ЩЕРБЮК
Н.Ю. ЩЕРБЮК

Підп. до друку «__» _____ 2024 р. Формат 60x84/16. Папір офс.
Гарн. Таймс. Ум. друк. арк. 1,93.
Тираж 50 прим.

Відділ іміджу та промоції
Луцького національного технічного університету
43018, м. Луцьк, вул. Львівська, 75
Друк – ВІП ЛНТУ